

Отримано: 04 лютого 2019 р.

Прорецензовано: 11 лютого 2019 р.

Прийнято до друку: 18 лютого 2019 р.

e-mail: smentn@ukr.net

DOI: 10.25264/2311-5149-2019-12(40)-35-41

Сментина Н. В., Добрава Н. В. Інструменти активізації підприємницького середовища на мезорівні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, березень 2019. № 12(40). С. 35–41.

УДК: 334.021 (332.025.1)

JEL-класифікація: O25, R58

Сментина Наталія Валентинівна,*доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки, права та управління бізнесом, Одеський національний економічний університет***Добрава Наталя Василівна,***кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, права та управління бізнесом, Одеський національний економічний університет***ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО СЕРЕДОВИЩА
НА МЕЗОРІВНІ**

У статті зосереджено увагу на підприємницькому середовищі як чиннику економічного зростання і соціально-економічного розвитку країни та її адміністративно-територіальних утворень. Визначено ключові елементи підприємницького середовища. Представлено групування чинників підприємницького середовища за низкою класифікаційних ознак. Деталізовано чинники мікро-, мезо-, макро- та мега підприємницького середовища. Проаналізовано основні показники, що характеризують розвиток підприємництва в регіонах України. Запропоновані інструменти активізації підприємницького середовища на мезорівні.

Ключові слова: підприємницьке середовище, мікросередовище, мезосередовище, макросередовище, мегасередовище.

Сментына Наталия Валентиновна,*доктор экономических наук, доцент, заведующая кафедрой экономики, права и управления бизнесом, Одесский национальный экономический университет***Добрава Наталя Васильевна,***кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики, права и управления бизнесом, Одесский национальный экономический университет***ИНСТРУМЕНТЫ АКТИВИЗАЦИИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ СРЕДЫ
НА МЕЗОУРОВНЕ**

В статье рассматривается предпринимательская среда как чинник экономического роста, социально-экономического развития страны и ее административно-территориальных образований. Определены ключевые элементы предпринимательской среды. Представлено деление чинников предпринимательской среды в разрезе ряда классификационных признаков. Детализированы чинники микро-, мезо-, макро- и мега предпринимательской среды. Проанализированы основные показатели, характеризующие развитие предпринимательства в регионах Украины. Предложены инструменты активизации предпринимательской среды на мезоуровне.

Ключевые слова: предпринимательская среда, микросреда, мезосреда, макросреда, мегасреда.

Nataliia Smentyna,*Doctor of Economics, Associate Professor; Head of the Department of Economics, Law and Business Management, Odessa National Economic University***Natalia Dobrova,***Phd in Economics, Associate Professor; Associate Professor at the Department of Economics, Law and Business Administration, Odessa National Economic University***ENTREPRENEURSHIP ENVIRONMENT ACTIVATION TOOLS AT MESOLEVEL**

Entrepreneurship development at mesolevel is an important factor for local economic development. Therefore, the tools of state regulatory policy at mesolevel that provide entrepreneurship support occupy a leading place among the instruments of local economic development.

The article deals with the theoretical and methodological aspects of entrepreneurship environment and main possible tools for its activation at mesolevel. Main tasks aimed at achieving the goal of the article are to find out the essence of entrepreneurship environment, to identify the key elements that shape the entrepreneurship environment's structure, to analyze the entrepreneurship environment and to identify the tools for its activation at mesolevel of the country.

Entrepreneurial environment is a set of conditions that are being created in society and affected by the entrepreneurial activity development and functioning. Creation and effective functioning of business entities is being determined by the conditions that are being established in the state that enable entrepreneurs to succeed in achieving their goals, in implementing entrepreneurial projects and making a profit. The environment in which entrepreneurial activity is being carried out can be imagined in the form of an economic system, main elements of which can be represented in the context of four components of the entrepreneurship environment such as micro-, meso-, macro- and mega entrepreneurship environment. Micro entrepreneurship environment is the mechanism of entity's viability providing self-reliance. The meso entrepreneurship environment is the immediate environment of the entity. Macro entrepreneurship environment is a common market environment characterized by a combination of conditions and factors that affect the development of entrepreneurship in the country and act independently of the entrepreneurs will. Mega entrepreneurship environment is the foreign policy of the country and foreign states, economic, scientific and technical cooperation between different states, the level of customs duties, as well as elements of the external environment in foreign countries.

Activation of entrepreneurship environment at mesolevel requires the implementation of a set of measures. These events are being grouped within six areas. The main tools groups are deregulation, changes in the entrepreneurship regulatory field, financial and credit policy, economy demonopolization, formation of a system of information and consulting services for entrepreneurship at mesolevel and supporting of small and medium enterprises in the field of training for business management.

Key words: *entrepreneurial environment, microenvironment, mesoenvironment, macroenvironment, megaenvironment.*

Постановка проблеми. Важливу роль у формуванні конкурентного середовища відіграє підприємництво. Створення та результативне функціонування суб'єктів підприємництва забезпечують, передусім, певні умови його діяльності. Одночасно, практичне функціонування суб'єктів підприємництва на ефективному рівні можливе за наявності відповідного підприємницького середовища. Природним середовищем успішного розвитку підприємництва є ринкова економіка з притаманними їй розвиненими нормативно-правовими й економічними регуляторами, а також відповідною інфраструктурою. Оскільки економіка розвивається циклічно, постає потреба використовувати інструменти державної регуляторної політики щодо розвитку підприємництва, що сприятиме активізації підприємницького середовища, зростанню суспільної ролі суб'єктів підприємництва в соціально-економічному розвитку держави загалом та її територіальних утворень зокрема.

Розвиток підприємництва на мезорівні – вагомий чинник місцевого економічного розвитку, адже забезпечує соціально-економічний розвиток територіальних утворень, підвищує рівень зайнятості населення, зменшує обсяги масової трудової міграції, призупиняє процеси зниження рівня якості людського капіталу. Саме з огляду на це, інструменти державної регуляторної політики мезорівня, спрямовані на підтримку підприємництва, останнім часом посідають провідне місце серед інструментів місцевого економічного розвитку. Відтак, актуальності набуває дослідження проблеми активізації підприємницького середовища на мезорівні, що визначає успішність розвитку та функціонування в ньому підприємництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі підприємницького середовища присвячено значну кількість наукових робіт, до яких варто віднести роботи видатних українських економістів, як: В. Р. Кучеренко, А. І. Бутенко, М. П. Войнаренко [1], Т. А. Говорушко [2], Ю. Ф. Гудзь [3], В. А. Кредісов [4], Т. П. Ткаченко, О. П. Кавтиш [5] та ін. Увагу науковців здебільшого привертають теоретико-методологічні питання підприємницького середовища та правове забезпечення підприємницької діяльності. Не применшуючи значення наукових розробок дослідників та аналізуючи їхні погляди на підприємницьке середовище, уважаємо, що проблема потребує подальшого вивчення насамперед у контексті стимулювання розвитку підприємництва на мезорівні. Реформа територіальної організації влади в Україні вимагає пошуку шляхів удосконалення підприємницького середовища з метою забезпечення ефективного функціонування суб'єктів підприємництва на рівні територіальних утворень та економічного зростання на місцях, зокрема завдяки використанню підприємницького потенціалу.

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження – обґрунтувати теоретико-методологічні аспекти підприємницького середовища та визначити інструменти його активізації на мезорівні. Для досягнення мети поставлено такі завдання: з'ясувати сутність підприємницького середовища, визначити ключові елементи, що формують його структуру, проаналізувати підприємницьке середовище та визначити інструменти його активізації на мезорівні.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі не сформовано єдиного визначення поняття «підприємницьке середовище». Аналіз поглядів учених-економістів, представлених у таблиці 1, доводить, що майже всі науковці визначають підприємницьке середовище як певні умови, що створюються у суспільстві і впливають на розвиток і функціонування підприємницької діяльності.

Таблиця 1

Визначення підприємницького середовища

Дослідники	Сутність поняття «підприємницьке середовище»
Бутенко А. І., Кучеренко В. Р.	комплекс умов і чинників зовнішнього порядку, які впливають на можливості і кінцеві результати діяльності суб'єктів ринкових відносин, а також дозволяють підприємцеві реалізувати свої цілі і функції [1, с. 46]
Говорушко Т. А.	комплекс умов, що впливають на можливості формування і реалізації підприємницької діяльності [2, с. 46].
Гудзь Ю. Ф.	сукупність різноманітних чинників прямої і опосередкованої дії, що оточують суб'єкти підприємницької діяльності або знаходяться всередині цих суб'єктів, діючи на них [3, с.16].
Кредісов В. А.	соціально-економічні умови і чинники навколишнього середовища, які впливають на функціонування підприємства і вимагають реагування на них [4, с.19].
Ткаченко Т. П.	певна система, що включає в себе суб'єктів підприємницької діяльності, нормативно-правову базу, політичну ситуацію, соціальні настрої в суспільстві, як впливають на функціонування підприємства і вимагають відповідного реагування на них [5].

Джерело: складено авторами з використанням джерел [1–5].

На нашу думку, визначення підприємницького середовища, представлені у таблиці 1, так чи так розкривають сутність поняття. Проте з метою більш комплексного розуміння категорії доцільно деталізувати ключові елементи підприємницького середовища, тобто виділити умови, чинники підприємницького середовища. Відтак, ітиметься про сформовану в країні сприятливу соціально-економічну, політичну, цивільно-правову ситуацію, що забезпечує економічну свободу дієздатним громадянам для заняття підприємницькою діяльністю, спрямовану на задоволення потреб усіх суб'єктів ринкової економіки, чи інтегровану сукупність різних (об'єктивних і суб'єктивних) чинників, що дозволяють підприємцям досягати успіхів у реалізації поставлених цілей, здійсненні підприємницьких проектів і отриманні прибутку.

Як слушно відзначено в науковій літературі, середовище, у якому здійснюється підприємницька діяльність, можна уявити у вигляді економічної системи, де відбувається активний кругообіг між її елементами – ресурсами, державою, домашніми господарствами, підприємництвом. Це основні елементи зовнішнього середовища бізнесу, між якими постійно відбувається товарний і фінансовий кругообіг, формуються тісні зв'язки та проводяться обмінні операції для забезпечення нормального економічного розвитку системи загалом [6].

Чинники підприємницького середовища класифікують за різними ознаками:

1) за сферою оточення розрізняють внутрішні та зовнішні чинники. Детальніше за цією класифікаційною ознакою виділяють чинники мікросередовища, мезосередовища, макросередовища та мегасередовища;

2) за ступенем впливу – чинники прямого та непрямого впливу;

3) за характером дії – фінансово-економічні, організаційно-правові та соціально-психологічні;

4) залежно від ролі чинників у створенні підприємницького клімату – стимуляційні та стримувальні.

Детальніше охарактеризуємо чинники першої групи для пошуку резервів активізації підприємництва, узагальнюючи їх сукупність у розрізі чотирьох різновидів підприємницького середовища.

Внутрішнє підприємницьке середовище або мікросередовище – це механізм життєздатності суб'єкта господарювання (фізичної особи-підприємця або юридичної особи), що забезпечує його самовиживання. Воно відображає процеси та дії, що відбуваються в середині суб'єкта господарювання, основу його функціонування. Головне місце у внутрішньому середовищі посідає підприємець, який започаткував власну справу та керує своїм бізнесом. Підприємець самостійно ухвалює рішення щодо визначення стратегічної мети бізнесу; розроблення бізнес-плану; обґрунтування організаційної форми бізнесу, формування обсягів необхідних ресурсів, організації технології виробництва, наймання персоналу; планування результативних показників підприємницької діяльності тощо.

У складі зовнішнього підприємницького середовища розрізняють зокрема мезосередовище – це середовище безпосереднього оточення суб'єкта господарювання. Його можна визначити у вигляді суб'єктів національної економіки, що впливають на суб'єкт підприємницької діяльності. Зокрема йдеться про:

1) споживачів – фактичні або потенційні покупці продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єктів підприємницької діяльності;

2) постачальників – суб'єкти національної економіки, що забезпечують бізнес необхідними матеріальними ресурсами для виробництва продукції;

3) посередників – суб'єкти національної економіки, що допомагають бізнесу просувати, збувати й розповсюджувати продукцію серед споживачів.

4) контактні аудиторії – групи осіб і організацій, що впливають на діяльність бізнесу в різних аспектах вияву такого впливу: ЗМІ, фінансові кола, громадськість, органи державної влади й управління та ін.

Інший складник зовнішнього підприємницького середовища – макросередовище – загальне ринкове середовище, що характеризується сукупністю умов і чинників, які впливають на розвиток підприємництва в країні та діють незалежно від волі підприємців. Будь-яке підприємництво функціонує в певному зовнішньому середовищі та під його впливом.

У складі макросередовища виділяють такі елементи: економічне, політичне, правове (юридичне), соціально-культурне, демографічне, науково-технічне (технологічне), фізичне або географічне, інституційне й екологічне середовище (рис. 1).

Економічне середовище	<ul style="list-style-type: none"> • ступінь державної підтримки підприємницької діяльності; • рівень податкової політики держави; • рівень доходів населення; • доступність позикових коштів для підприємницької діяльності; • рівень і темп інфляції; • коливання курсу національної валюти; • темп спаду чи зростання виробництва (стадія економічного циклу); • ступінь ризику для провадження підприємницької діяльності.
Політичне середовище	<ul style="list-style-type: none"> • ступінь політичної стабільності в суспільстві; • вплив різних політичних партій на підприємницьку діяльність.
Правове (юридичне) середовище	<ul style="list-style-type: none"> • наявність законів, що створюють сприятливі умови для розвитку підприємництва; • права, обов'язки, відповідальність підприємців.
Соціально-культурне середовище	<ul style="list-style-type: none"> • рівень безробіття; • рівень освіченості населення, культурні традиції; • ставлення до підприємництва в суспільстві.
Демографічне середовище	<ul style="list-style-type: none"> • рівень забезпеченості трудовими ресурсами; • рівень і динаміка споживчого попиту на продукцію та послуги; • рівень народжуваності, кількість сімей.
Науково-технічне (технологічне):	<ul style="list-style-type: none"> • рівень розвитку науки і техніки в підприємницькій діяльності; • рівень науково-технічного прогресу.
Географічне середовище:	<ul style="list-style-type: none"> • географічні умови провадження підприємницької діяльності (місцерозташування, кліматичні умови); • доступність сировини, енергоресурсів; • наявність автомагістралей, залізниць, морських і повітряних шляхів сполучення.
Інституційне середовище	<ul style="list-style-type: none"> • наявність і різноманітність інститутів, за допомогою яких підприємець може вести господарську діяльність, установлювати ділові взаємовідносини.
Екологічне середовище	<ul style="list-style-type: none"> • наявність екобезпеки навколишнього середовища та цього виду підприємницької діяльності

Рис. 1. Складники макросередовища

Джерело: складено авторами з використанням джерел [7–8].

Отже, макросередовище – це складна система зовнішнього регулювання підприємницької діяльності, тому для фізичних осіб-підприємців і юридичних осіб воно має об'єктивний характер, оскільки вони не можуть безпосередньо змінити його.

Останній складник зовнішнього підприємницького середовища – мегасередовище або міжнародне ринкове середовище. Його характеризують такі чинники: зовнішня політика країни та зарубіжних держав, економічне, науково-технічне співробітництво між різними державами, рівень митних зборів, а також елементи зовнішнього середовища в зарубіжних державах (інфляція, податки, заробітна плата тощо). Ці параметри мають особливе значення для підприємств, які провадять зовнішньоекономічну діяльність.

Усі перераховані елементи підприємницького середовища можуть позитивно або негативно впливати на діяльність суб'єкта господарювання – підприємця. Чинники прямої дії впливають на підприємництво безпосередньо, крім цього підприємництво тією чи тією мірою може частково вплинути на них. Чинники непрямой дії впливають на підприємництво або опосередковано (через інші чинники) або у якихось певних ситуаціях, але підприємець позбавлений можливості впливати на ці чинники [7]. Зазвичай до чинників прямої дії належать: споживачі; постачальники; державні органи; конкуренти; профспілки. До чинників непрямой дії: політичні чинники; науково-технічні чинники; соціально-психологічні чинники; стан світової економіки (національної, регіональної) тощо.

Основні показники, що характеризують розвиток підприємництва в регіонах України у 2017 році, наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Основні показники діяльності суб'єктів господарювання у 2017 році

Область	Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	Кількість підприємств у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	Кількість зайнятих працівників у суб'єктах господарювання, тис. осіб	Кількість найманих працівників, тис. осіб	Фонд оплати праці, млн. грн.	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), млн. грн.
Україна	1805144	80	8271,3	5714,6	472764,7	7707935,2
Вінницька	68931	58	237,9	140,0	9840,8	145132,8
Волинська	42157	54	165,3	99,9	6717,1	151572,1
Дніпропетровська	142146	86	798,2	601,6	47971,6	895362,9
Донецька	60894	25	345,9	262,4	26802,0	397393,4
Житомирська	49800	53	189,2	115,8	7660,3	88773,8
Закарпатська	51973	46	152,1	78,1	5897,3	49804,6
Запорізька	77624	84	361,2	254,8	19707,1	281201,6
Івано-Франківська	49806	55	167	89,2	5937,6	79513,2
Київська	96026	111	419,4	299,4	25802,2	411979,3
Кіровоградська	36447	80	141,2	90,9	5434,9	84044,2
Луганська	21296	16	126,2	96,5	5317,4	38944,1
Львівська	110953	71	453,8	291,2	20695,0	262305,2
Миколаївська	54190	94	183,3	115,7	8451,7	133161,7
Одеська	127776	101	429,7	266,5	18662,2	327066,9
Полтавська	60655	72	309,7	216,8	16773,3	259311,4
Рівненська	38111	45	145,2	82,1	5033,7	60298,5
Сумська	39779	52	172,4	110,6	7731,5	86663,3
Тернопільська	36013	45	128,9	70,9	4331,7	59802,6
Харківська	153469	84	562,9	348,2	22461,3	330249,4
Херсонська	45698	77	141,2	80,2	4628,9	65424,0
Хмельницька	58318	54	188,1	104,9	6631,4	89514,5
Черкаська	52754	72	203,7	126,6	8341,4	143444,0
Чернівецька	43553	43	107,2	47,8	2625,1	27063,1
Чернігівська	39232	58	154,3	97,4	6186,1	95933,2

Джерело: складено авторами з використанням джерела [9].

Дані таблиці свідчать, що серед усіх областей України за обсягом реалізованої продукції перше місце посідає Дніпропетровська область, на другому місці Київська. За кількістю підприємств на 10 тис. осіб наявного населення області та за кількістю зайнятих працівників лідери інші; це Київська область, що посідає перше місце й Одеська – друге місце – за першим показником і Дніпропетровська, Харківська й Одеська відповідно – за другим.

Варто відзначити, що за офіційними даними Державної служби статистики України частка суб'єктів малого підприємництва у ВВП становить не більше 60%, що істотно відрізняється від держав із розвинутою економікою. Крім того, українці, за даними опитувань, посідають останнє місце в світі за індексом бажання, готовності та стійкості намірів відкривати і вести власний бізнес. Бажання починати свій бізнес у світі мають 49% опитуваних, в ЄС – 41%, в Україні – тільки 21% [10]. Відповідно, український малий і середній бізнес поки що далекий від того, щоб стати двигуном української економіки. І цьому заважають насамперед, умови, які створила держава на макро- та мезорівнях.

Активізація підприємництва вимагає реалізації активної та виваженої місцевої політики з формування сприятливого підприємницького середовища для подальшого розвитку підприємницького потенціалу та самозайнятості громадян.

Першочергові заходи, спрямовані на активізацію підприємницького середовища на мезорівні, на нашу думку, можуть бути об'єднані в такі блоки.

1. Деретуляція, що передбачає усунення перешкод для розвитку бізнесу, ліквідацію неефективних процедур регулювання, скасування зайвого ліцензування, полегшення адміністрування бізнес-процедур та ін.

Надмірна регуляція – одна з найбільших проблем для інвесторів в Україні. Результати опитування, яке провела Американська торгова палата, свідчать, що перешкоди для інвестування в Україну – надмірне регулювання та бюрократія, складне податкове адміністрування та громіздке й нестабільне законодавство [11]. Спрощення регуляторного середовища, зменшення державного контролю над бізнесом та усунення корупції є невід'ємними складниками підприємницького середовища в державі та на рівні її адміністративно-територіальних утворень. Відтак, пропонуємо скоротити кількість документів дозвільного характеру в царині господарської діяльності, скасування регуляторних актів, які ускладнюють ведення підприємницької діяльності, скоротити кількість органів державного нагляду (контролю), забезпечити надання послуг для громадян та бізнесу в електронному вигляді.

2. Деретуляція тісно пов'язана зі змінами в нормативно-правовому полі з питань підприємництва. Відтак, активізація підприємницького середовища на мезорівні вимагає також удосконалення правової бази функціонування підприємництва. З цією метою на мезорівні потрібно:

- увідповіднити чинні нормативно-правові акти місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування з принципами державної регуляторної політики;
- створити дієві механізми захисту прав і свобод підприємців;
- визначити та запровадити важелі адміністративного регулювання діяльності підприємницьких структур з урахуванням специфіки їхнього розвитку в окремих галузях місцевої економіки.

3. Фінансово-кредитна політика, спрямована на формування мережі регіональних фондів підтримки підприємництва та кредитно-гарантійних установ; розроблення та запровадження ефективних кредитно-гарантійних механізмів мікрокредитування суб'єктів підприємництва; створення та підтримку фінансових інститутів, які працюють на розвиток малого і середнього підприємництва.

Основні інструменти в цьому напрямі такі:

- розроблення механізму часткового відшкодування з місцевих бюджетів відсоткових ставок за кредитами, залученими суб'єктами малого та середнього підприємництва для реалізації інвестиційних проєктів, особливо проєктів впровадження енергоощадних та екологічно чистих технологій;
- часткова компенсація лізингових, факторингових платежів і платежів за користування гарантіями;
- надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктам малого та середнього підприємництва; надання кредитів, зокрема й мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- надання позик на придбання і впровадження нових технологій.

4. Демоніполізація економіки. Важливим чинником становлення підприємницького середовища є конкурентна (антімонопольна) політика, спрямована на запобігання монопольній діяльності, на її обмеження та припинення, на розвиток добросовісної конкуренції. Мета антимонопольного регулювання з боку держави – захистити інтереси споживачів і суспільства загалом від негативних наслідків монопольної діяльності суб'єктів господарювання.

Основними інструментами антимонопольного регулювання є такі:

- регулювання обмеження на встановлення вищого рівня цін і тарифів;
- запровадження граничних нормативів рентабельності;
- декларування зміни ціни;
- установлення стандартів і показників якості для продукції;
- регулювання місткості регіональних ринків;
- використання державних замовлень і контрактів.

5. Формування системи інформаційного та консультаційного обслуговування підприємництва на мезорівні, що передбачає забезпечення роботи спеціалізованих фірм, які надають послуги малим підприємствам (бухгалтерські й аудиторські фірми, рекламні агентства тощо); бізнес-центрів та центрів розвитку малих підприємств, бізнес-інкубаторів, виробничих і технологічних парків.

Основні інструменти в цьому напрямі такі:

- створення та забезпечення функціонування регіональних і місцевих інформаційних систем, інформаційно-телекомунікаційних мереж;

– прозорість і доступність для суб'єктів господарювання інформації про стан виконання місцевих програм розвитку малого та середнього підприємництва, рівень ефективності державної підтримки; про стан розвитку малого та середнього підприємництва; про об'єкти інфраструктури підтримки малого та середнього підприємництва;

– консультування з питань можливостей розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва (зокрема надання інформації щодо економічної ситуації, правового регулювання, виробничо-технологічної інформації, консультування з питань маркетингу тощо).

6. Підтримка суб'єктів малого та середнього підприємництва щодо підготовки кадрів для ведення бізнесу, що можливе завдяки реалізації таких інструментів:

– створення навчальних центрів із підготовки та перепідготовки спеціалістів для роботи на малих підприємствах, підготовки підприємців-початківців;

– розроблення та запровадження освітніх програм, спрямованих на підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації управлінських кадрів із підприємництва на основі державних освітніх стандартів;

– надання навчально-методологічної, науково-методичної допомоги суб'єктам малого та середнього підприємництва;

– сприяння участі в програмах обміну міжнародним досвідом для запровадження передових технологій і підвищення рівня кваліфікації персоналу суб'єктів малого та середнього підприємництва.

Висновки. Результати проведених досліджень свідчать, що створення та ефективне функціонування суб'єктів підприємництва визначають сформовані в державі умови, що дозволяють підприємцям досягати успіхів у реалізації поставлених цілей, здійсненні підприємницьких проектів і отриманні прибутку. Середовище, у якому відбувається підприємницька діяльність, можна уявити у вигляді економічної системи, основні елементи якої можуть бути представлені в розрізі чотирьох складників підприємницького середовища: мікро-, мезо-, макро- та мегасередовища. Активізація підприємницького середовища на мезорівні вимагає реалізації комплексу заходів, згрупованих у межах шести напрямів, та передбачають інструменти як формування сприятливого підприємницького клімату, так і інструменти розвитку ринкової інфраструктури.

Література:

1. Кучеренко В. Р., Бутенко А. І. Економіка і планування бізнесу : наукове видання. Одеса, 2004. 458 с.
2. Говорушко Т. А. Мале підприємництво у Харчовій промисловості України: монографія. Київ: НУХТ, 2007. 391 с.
3. Гудзь Ю. Ф. Підприємницьке середовище та його вплив на ефективність господарської діяльності малих підприємств (на прикладі харчової промисловості Волинської області): дис. канд. екон. наук: 08.00.04. Київ, 2011. 266 с.
4. Кредісов В. А. Підприємництво в Україні: суть, типи та умови формування. Київ: Знання України, 2003. С. 19.
5. Ткаченко Т. П., Кавтиш О. П. Підприємницьке середовище функціонування малого бізнесу в Україні. URL: economy.kpi.ua/files/files/16_kpi_2012.doc (Дата звернення: 15.12.2018).
6. Поняття підприємницького середовища та його складові елементи. URL: <https://msd.in.ua/ponyattya-pidpriyemnickogo-seredovishha-ta-jogo-skladovi-elementi> (Дата звернення: 20.12.2018).
7. Економічні, соціальні та правові умови, що необхідні для здійснення підприємницької діяльності. URL: <http://studies.in.ua/bzakon/53-62-ekonomichn-socialn-ta-pravov-umovi-scho-neobhhdn-dlya-zdysnennya-pdriyemnickoyi-dyalnost.html> (Дата звернення: 20.12.2018).
8. Дзюба С. Г., Гайдай І. Ю. Загальна характеристика зовнішнього середовища функціонування підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1 (127). С. 144–156.
9. Регіональна статистика: діяльність підприємств. Офіційний сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Дата звернення: 18.01.2019).
10. Стрикун Г. Результати Глобального дослідження про підприємництво AGER 2018. Матеріали сайту «Національна платформа малого та середнього бізнесу». URL: <http://platforma-msb.org/rezultaty-globalnogo-doslidzhennya-pro-pidpriyemnytstvo-ager-2018/> (Дата звернення: 19.01.2019).
11. Дерегуляція та розвиток підприємництва. URL: <http://reformsguide.org.ua/ua/analytics/deregulation-and-entrepreneurship-development/> (Дата звернення: 20.12.2018).